

5778

Torah from Around the World

---

*Rabbi Eleazar van Modi'in zegt:
Wie het heilige met voeten treedt,
en feesten minacht;
wie zijn naaste beschaamd maakt,
en zijn afkomst verloochent;
of wie de Wijsheid brutaal naar zijn hand zet,
al is hij nog zo geleerd en handelt hij goed,
zo iemand bouwt niet mee aan de Komende Wereld.*

*Pirke Awot / Spreuken over de fundamenten,
(in de vertaling van Leo Mock en Marcel Poorthuis)*

Sjabbat 9 december 2017 / 21 Kislew 5778, Wajesjev, Beresjiet/Genesis 37:1 - 40:23
Tanach blz. 76 - 83
Haftara: Amos 2:6 - 3:8
Tanach blz. 1167 - 1169

Commentaar: rabbijn Jonathan Sacks, emeritus opperrabbijn van het Verenigd Koninkrijk.

vertaler: Benjamin Cohen

[Het Engelse origineel](#)

Tamars heldendom

Het volgende verhaal is waar gebeurd; het vond plaats in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Rabbijn dr. Nahum Rabinovitch, destijds directeur van Jews College, de opleiding tot rabbijn in Londen waar ik student en leraar ben geweest, werd benaderd door een organisatie die een bijzondere kans had gekregen om een interreligieuze dialoog aan te gaan. Een groep Afrikaanse bisschoppen wilde meer van het Jodendom begrijpen. Zou de directeur bereid zijn om zijn ouderejaars-studenten naar een Zwitsers château te laten komen, om deel te nemen aan zo'n dialoog?

Tot mijn verbazing stemde hij toe. Hij vertelde me dat hij in het algemeen skeptisch was over een joods-christelijke dialoog, omdat de kerk volgens hem door de eeuwen heen geïnfecteerd was met een moeilijk te overwinnen antisemitisme. Op dat moment echter was hij van

mening dat Afrikaanse christenen anders waren. Zij hielden van Tenach en haar verhalen. Zij stonden - tenminste in principe - open voor het begrijpen van het Jodendom zoals het zichzelf ziet. Hoewel ik wist dat hij eraan moest denken, omdat hij een van 's werelds grootste Maimonides-experts was, zei hij er niet bij dat de grote twaalfde-eeuwse wijsgeer een ongewone kijk had op dialoog.

Maimonides geloofde dat de Islam een oprecht monotheïstische religie was, terwijl het Christendom dat toendertijd niet was. Desondanks was hij van mening dat het was toegestaan Tenach te bestuderen met christenen, maar niet met moslims, omdat christenen geloven dat Tenach (wat zij het Oude Testament noemen) het woord van God is, terwijl moslims geloven dat joden de tekst hebben vervalst (1).

Dus we gingen. Het was een aparte groep: de *semicha*-klas van Jews College (de studenten die bijna met hun rabbijnenopleiding klaar waren), samen met de hoogste klas van de jesjewa in Montreux, waar rabbijn Yechiel Weinberg z.l., auteur van *Seridei Esh* en een van 's werelds meest vooraanstaande kenners van de halacha, les had gegeven. Drie dagen lang *davvende* en *bensjte* de joodse groep met extra intensiteit. Iedere dag *lernden* we Gemara. De rest van de tijd was er een bijzondere, zelfs transformatieve ontmoeting met de Afrikaanse bisschoppen, afgesloten door een *Tisch* in chassidische stijl (gezamenlijke maaltijd, red.), waar wij onze liederen en verhalen deelden met de Afrikanen, en zij ons die van hen leerden. Om drie uur in de ochtend sloten we af met een gezamenlijke dans. We wisten dat we verschillend waren, we wisten dat er een diepe kloof gaapte tussen onze respectievelijke religies, maar we waren vrienden geworden. Misschien was dat alles wat we moesten verlangen. Vrienden hoeven het niet met elkaar eens te zijn om vrienden te blijven. En vriendschappen kunnen soms helpen de wereld te helen.

De ochtend na onze aankomst gebeurde er echter iets dat een diepe indruk op mij heeft gemaakt. De sponsor, een wereldwijd functionerende joodse organisatie, was seculier, en om binnen hun referentiekader te blijven moest er tenminste één niet-orthodoxe jood in de groep zijn, dat was een vrouw die de opleiding tot rabbijn volgde. Wij, de *semicha*- en jesjewa-studenten waren de ochtenddienst aan het davvenen in één van de zalen van het kasteel, toen de liberale vrouw binnenkwam, met tallit en tefilin om, en midden in de groep ging zitten.

Dit was iets dat de studenten niet eerder hadden meegemaakt. Wat moesten ze doen? Er was geen *mechitsa* (afscheiding tussen mannen- en vrouwengedeelte, red.). Ze konden zich niet terugtrekken. Hoe moesten zij reageren op een vrouw die tallit en tefilin draagt, en temidden van een groep mannen bidt? Zenuwachtig haastten ze zich naar de rabbijn en vroegen hem wat ze moesten doen. Zonder enige aarzeling citeerde hij de uitspraak van de rabbijnen: men zou zichzelf liever in een vurige oven moeten werpen dan een andere persoon publiekelijk in verlegenheid brengen (2). Daarmee stuurde hij ze terug naar hun plek, en het gebed werd voortgezet.

De moraal van die gebeurtenis is mij altijd bijgebleven. De rabbijn, al 32 jaar het hoofd van de jesjewa in Ma'aleh Adumim, was en is één van de grote kenners van de halacha van deze tijd. Hij wist meteen hoe serieus de zaken die op het spel stonden waren: mannen en vrouwen die bidden zonder *mechitsa* ertussen, en de ingewikkelde vraag of vrouwen wel of niet een tallit en tefilin mogen dragen. Dit was een allesbehalve eenvoudige kwestie.

Maar hij wist ook dat halacha een systematische manier is om de grote ethische en spirituele waarheden in een verscheidenheid van daden om te zetten, en dat men nooit de grotere visie moet verliezen door uitsluitend te focussen op de details. Als de studenten erop hadden gestaan dat de vrouw ergens anders zou zijn gaan bidden, dan zouden zij haar in verlegenheid hebben gebracht, op dezelfde manier waarop Eli (de hogepriester, red.) deed toen hij Hannah zag bidden en hij dacht dat zij dronken was (3). Breng nooit en te nimmer iemand publiekelijk in verlegenheid. Dat was het grotere gebod op dat moment. Dit kenmerkt een grootmoedig man. Ik zie het als één van de grote voorrechten van mijn leven, dat ik meer dan tien jaar zijn student heb mogen zijn.

De reden dat ik dit verhaal vertel is dat het één van de krachtige en onverwachte lessen uit onze sidra is. Jehoeda, de broer die voorstelde om Joseef als slaaf te verkopen (Beresjiet 37:26), was „afgedaald” naar Kenaän waar hij een plaatselijke Kenaänietische vrouw trouwde (Beresjiet 38:1). De term 'afgedaald' werd door de rabbijnen terecht als betekenisvol gezien (4). En, net zoals Joseef omlaag was gebracht (*hoerad* in het Hebreeuws, red.) naar Egypte (Beresjiet 39:1), zo was Jehoeda moreel en spiritueel omlaag gebracht. Het was één van Jaäkovs zonen, die deed wat de aartsvaders nou juist *niet* wilden dat men deed: trouwen met de plaatselijke bevolking. Het is een verhaal van droeve neergang.

Hij laat zijn eerstgeboren zoon, Eer, trouwen met een plaatselijke vrouw, Tamar (5). Een nogal duister vers vertelt ons dat hij (Eer) zondigde en stierf. Daarna liet Jehoeda zijn tweede zoon, Onan, met haar trouwen, volgens een pre-Mozaische vorm van het zwagerhuwelijk, waarbij een broer verplicht is met zijn schoonzuster te trouwen als zij kinderloos weduwe wordt. Onan, die niet veel zin had een kind te verwekken dat niet zou worden gezien als het zijne maar als dat van zijn overleden broer, pleegde een vorm van geboortebeperving die tot de dag van vandaag zijn naam draagt. Om die reden stierf ook hij. Jehoeda, die twee zonen was verloren, was niet bereid zijn derde zoon, Sjela, aan Tamar uit te huwelijken. Als gevolg hiervan bleef zij achter als 'levende weduwe', verplicht om haar zwager te huwen, wat Jehoeda tegenhield, maar tegelijkertijd niet in staat iemand anders te huwen.

Vele jaren later, het was inmiddels duidelijk dat haar schoonvader (nu ook zelf weduwnaar) Sjela niet met haar wilde laten trouwen, besloot zij een stoutmoedig plan uit te voeren. Ze deed haar weduwenkleding uit, hulde zich in een sluier, en ging ergens staan waar Jehoeda haar zeer waarschijnlijk zou zien op zijn weg naar het schaapscheren. Jehoeda zag haar, dacht dat zij een prostituee was, en maakte gebruik van haar diensten. Als onderpand voor de betaling die hij had beloofd, stond zij erop dat hij zijn zegel, snoer en staf achterliet. Jehoeda kwam de volgende dag zoals afgesproken terug met de betaling, maar de vrouw was nergens meer te vinden. Hij vroeg de plaatselijke bevolking waar de tempelprostituee was (de tekst gebruikt hier het woord *kedesja*, 'cultus prostituee', en niet *zona*, waarmee Jehoeda's belediging nog erger wordt), maar niemand had daar zo'n persoon gezien. In verwarring keerde Jehoeda huiswaarts.

Drie maanden later hoorde hij dat Tamar zwanger was. Hij kwam tot de enige mogelijke conclusie die hij kon bedenken, namelijk dat zij gemeenschap had gehad met een andere man, terwijl zij door de wet was gebonden aan zijn zoon Sjela. Ze had overspel gepleegd, waarop de doodstraf stond. Tamar werd opgehaald om haar veroordeling aan te horen. Zij verscheen, met de staf en het zegel, die Jehoeda meteen als de zijne herkende, in haar hand. Ze zei: „Ik ben zwanger van de eigenaar van deze voorwerpen”. Jehoeda realiseerde zich wat er was gebeurd en zei: „Zij is onschuldig, maar ik niet.” (Beresjiet 38:26).

Dit moment is een keerpunt in de geschiedenis. Jehoeda is de eerste persoon in de Tora die expliciet toegeeft dat hij zich vergist. Wij beseffen het nog niet, maar dit lijkt het moment waarop hij de morele grootheid verwierf die nodig was om de eerste echte *baäl tesjoewa* te worden. We zien dit jaren later wanneer hij - de man die Joseef als slaaf wilde verkopen - de man wordt die bereid is de rest van zijn leven in slavernij door te brengen opdat zijn broer Binjamien vrijuit zou gaan (Beresjiet 44:33). Elders heb ik betoogd dat we hieruit het principe leren dat iemand met berouw hoger staat dan een volkomen rechtvaardig individu. Jehoeda de berouwvolle wordt de voorvader van Israëls koningen, terwijl Joseef, de rechtvaardige, slechts een onderkoning is, *misjné le-melech*, tweede in rang na de koning.

Tot zover over Jehoeda. De echte held van het verhaal was Tamar. Zij nam een enorm risico door zwanger te raken. Ze was er zelfs bijna voor ter dood gebracht. Ze deed dit met een nobele reden: om ervoor te zorgen dat de naam van haar overleden echtgenoot zou voortbestaan. Maar ze zorgde er evenzeer voor dat Jehoeda niet in verlegenheid zou worden gebracht. Alleen hij en zij wisten wat er was gebeurd. Jehoeda kreeg de gelegenheid zijn fout te erkennen zonder gezichtsverlies. Het was van dit voorval dat de rabbijnen de regel afleidden die door rabbijn Rabinovitch die ochtend in Zwitserland werd aangehaald: loop liever de kans in een vurige oven te worden geworpen dan dat je iemand publiekelijk in verlegenheid brengt.

Het is dan ook geen toeval dat Tamar, een heroïsche niet-joodse vrouw, de voorouder werd van David, Israëls grootste koning. Er zijn treffende gelijkenissen tussen Tamar en die andere heroïsche vrouw in Davids voorgeslacht, de Moabitische vrouw die wij kennen als Ruth.

Het is een oud joods gebruik op Sjabbat en feestdagen de *challot* of *matsaaf* te dekken terwijl we het glas wijn vasthouden waarover de kiddoesj wordt gemaakt. De reden is dat we de *challa* niet in verlegenheid willen brengen wanneer het, als het ware, wordt overgeslagen ten faveure van de wijn. Er zijn helaas enkele zeer vrome Joden die alle moeite doen om een zielloos brood niet in verlegenheid te brengen, terwijl zij zonder wroeging hun mede-joden in verlegenheid brengen als zij hen als minder religieus zien dan zichzelf. Dat is wat er gebeurt wanneer we de halacha onthouden, maar vergeten wat het onderliggende morele principe is.

Breng nooit iemand in verlegenheid. Dat is wat Tamar leerde aan Jehoeda en wat een grote rabbijn uit onze tijd leerde aan hen die het voorrecht hadden zijn leerlingen te zijn.

1. Maimonides, *Responsa*, ed. Blau, no. 14.
2. Berakhot 43b, Ketubot 67b.
3. I Sjmoeëel/Samuël 1: 13-17.
4. Volgens Midrasj Aggada, Pesikta Zutreta, Sechel Tov etc. was Jehoeda 'omlaag gestuurd' of geëxcommuniceerd door zijn broers vanwege zijn advies Joseef te verkopen, nadat zij zagen hoezeer hun vader daaronder leed. Zie ook Rasji ad loc.
5. Targoem Jonathan zegt dat zij de dochter van Noachs zoon Sem is. Anderen denken dat zij de dochter van Awrahams tijdgenoot Malchitsedek is. De waarheid is echter dat zij zonder details over haar afkomst wordt beschreven, een manier - vaak in de Tora gebruikt - om te benadrukken dat morele superioriteit vaak onder gewone mensen wordt gevonden. Het heeft niets met afkomst te maken. See Alshikh ad loc.
6. De tekst is hier vol van toespelingen. Jehoeda is „afgedaald" net zoals Joseef „omlaag werd gebracht". Joseef zou een politieke grootheid worden. Jehoeda zou uiteindelijk een morele grootheid worden. Tamars bedrog van Jehoeda is vergelijkbaar met Jehoeda's deceptie van Jaäkov. Beide gaan over kleding: de bebloede jas van Joseef, de sluier van Tamar. Beiden bereiken een hoogtepunt met de woorden „*Haker na*”, „Kijk eens goed". Jehoeda dwingt Jaäkov een leugen te geloven. Tamar dwingt Jehoeda de waarheid in te zien.
7. Berachot 34b. Jonathan Sacks, *Covenant and Conversation Genesis: The Book of Beginnings*, 303-314.